

**Plan opiekuńczo-wychowawczo-educacyjny dla
Instytucji Opiekuna Dziennego Dominika Burnos oraz Katarzyna Batko**

SPIS TREŚCI

1. Cele opiekuńczo-wychowawczo-educacyjne (standard 1.1.1)	2
2. Metody pracy z dziećmi (standard 1.1.2)	4
3. Harmonogram obejmujący stałe i zmienne elementy dnia (standard 1.1.3)	6
4. Planowane aktywności (Standard 1.1.4)	7
5. Specyfika instytucji opieki (standard 1.2.1)	8
6. Przynależność do grupy, zainteresowanie innymi (standard 6.1)	9
7. Wspieranie autonomii dzieci (standard 6.2)	10
8. Wspieranie współpracy i komunikacji dzieci (standard 6.3)	11
9. Święta i ważne wydarzenia (standard 6.4)	12
10. Poznawanie i doświadczanie świata przez dzieci (standard 7.1)	13
11. Najważniejsze aktywności w instytucji (standard 7.2)	14
12. Rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się (standard 8.1)	15
13. Aktywności związane z porozumiewaniem się (standard 8.2)	16
14. Wspieranie rozwoju fizycznego dzieci (standard 9.1)	17
15. Rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów (standard 9.2)	18
16. Działania twórcze oraz dostęp do wytworów kultury (standard 10.1)	19
17. Ekspresja twórcza i poznawanie wytworów kultury (standard 10.2)	19

1. CELE OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZO-EDUKACYJNE (STANDARD 1.1.1)

Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2024 r. w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3, Konwencja Praw Dziecka.

Podstawowym celem działalności Instytucji Opiekuna Dziennego jest wspieranie rodziców w opiece i wychowaniu dzieci, ale przede wszystkim zapewnianie dziecku możliwości uczenia się poprzez zabawę oraz opiekę w czasie, gdy rodzice nie mogą jej sprawować osobiście. Odpowiednio przygotowana kadra pomaga dziecku jak najszybciej się rozwijać, zdobywać nowe umiejętności społeczne, takie jak praca w grupie, nawiązywanie relacji z innymi dziećmi, oraz uczyć się samodzielnej zabawy.

Cele ogólne i szczegółowe

CEL OGÓLNY	CELE SZCZEGÓŁOWE
Stworzenie bezpiecznej, przyjaznej przestrzeni w placówce – zbliżonej do warunków domowych.	<ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego dzieci poprzez regularne przeglądy sal, placu zabaw oraz wyposażenia pod kątem zagrożeń. • Dostosowanie przestrzeni do potrzeb rozwojowych dzieci do lat 3, w tym zapewnienie ergonomicznych mebli, bezpiecznych zabawek i odpowiedniego podziału przestrzeni na strefy aktywności. • Stworzenie przyjaznej i estetycznej aranżacji sal, sprzyjającej poczuciu bezpieczeństwa i komfortu emocjonalnego dzieci. • Zapewnienie dzieciom stałego nadzoru i wsparcia ze strony opiekunów, umożliwiającego szybkie reagowanie na potrzeby i sytuacje potencjalnie niebezpieczne. • Kształtowanie u dzieci podstawowych nawyków bezpieczeństwa, adekwatnie do ich wieku i możliwości rozwojowych. • Współpraca z rodzicami w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa i dobrostanu dziecka, w tym wymiana informacji o potrzebach i funkcjonowaniu dziecka w żłobku.
Stworzenie życzliwej atmosfery w placówce, opartej na szacunku, uważności.	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie atmosfery akceptacji i życzliwości, sprzyjającej budowaniu poczucia bezpieczeństwa emocjonalnego dzieci. • Stosowanie wspierającej i empatycznej komunikacji wobec dzieci, uwzględniającej ich możliwości rozumienia oraz indywidualne tempo rozwoju. • Kształtowanie postaw życzliwości i współdziałania w grupie dzieci, poprzez



	<p>modelowanie właściwych zachowań przez opiekunów.</p> <ul style="list-style-type: none">• Wzmacnianie pozytywnych zachowań dzieci poprzez docenianie ich wysiłków, okazywanie wsparcia i stosowanie pozytywnych metod wychowawczych.• Wspieranie kultury wzajemnego szacunku w zespole pracowników, sprzyjającej spójności oddziaływań wychowawczych i dobrej atmosferze w placówce.• Kształtowanie uważności dzieci na inne dzieci i ich potrzeby.• Relacje z dziećmi są pełne szacunku, responsywne i wzajemne, stały, niezmienny personel zapewniający dzieciom stabilność.
Adekwatne odpowiadanie na potrzeby dzieci.	<ul style="list-style-type: none">• Zapewnienie dzieciom poczucia bezpieczeństwa i wsparcia emocjonalnego poprzez wrażliwe i uważne reagowanie na ich sygnały (np. zmęczenie, głód, potrzebę bliskości).• Dostosowanie organizacji dnia w placówce do rytmu i możliwości dzieci, z uwzględnieniem czasu na odpoczynek, zabawę, aktywność i posiłki.• Indywidualizowanie opieki i działań wychowawczych poprzez dostosowanie form aktywności, zabaw oraz sposobu komunikacji do wieku i możliwości dzieci.• Wspieranie samodzielności dzieci adekwatnie do ich etapu rozwoju, przy jednoczesnym zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa.• Utrzymywanie stałej współpracy z rodzicami w celu lepszego poznania potrzeb, nawyków i preferencji dziecka.• Podejmowanie działań wspierających rozwój dzieci, w tym reagowanie na sygnały mogące wskazywać na trudności rozwojowe lub emocjonalne.• Kształtowanie tożsamości, poczucia odrębności, świadomości własnego „ja”, świadomości swoich potrzeb.
Zapewnienie dziecku właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej, przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dziecka.	<ul style="list-style-type: none">• Zapewnienie dzieciom codziennej opieki pielęgnacyjnej z uwzględnieniem ich potrzeb fizjologicznych, zdrowotnych oraz zasad higieny.• Wspieranie wszechstronnego rozwoju dzieci poprzez organizowanie zabaw i aktywności stymulujących rozwój poznawczy, ruchowy, społeczny i emocjonalny.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dostosowanie form zabawy i aktywności edukacyjnych do wieku, możliwości oraz tempa rozwoju dzieci. • Stwarzanie warunków do rozwijania samodzielności dzieci podczas codziennych czynności pielęgnacyjnych i zabaw. • Obserwowanie rozwoju i potrzeb dzieci w celu odpowiedniego planowania działań opiekuńczych i edukacyjnych. • Stosowanie różnorodnych metod i form pracy opartych na zabawie, wspierających naturalną ciekawość i aktywność dzieci. • Współpraca ze specjalistami w celu zapewnienia holistycznego wsparcia rozwoju dzieci. • Pomoc dzieciom w zrozumieniu świata poprzez opisywanie, działanie, łączenie przyczyny i skutku. • Odpowiednia praca dziećmi o specjalnych potrzebach – w tym po przebytych chorobach oraz dzieci pochodzące z trudnych środowisk, dzieci uchodźców, cudzoziemców.
<p>Organizacja zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych uwzględniających rozwój psychomotoryczny dziecka, właściwe do wieku dziecka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie sprawności ruchowej dzieci poprzez zabawy ruchowe, manipulacyjne oraz aktywności wspierające koordynację i motorykę małą oraz dużą. • Wspieranie naturalnej aktywności i ciekawości poznawczej dzieci poprzez proponowanie atrakcyjnych i angażujących zabaw. • Obserwowanie postępów rozwojowych dzieci w celu odpowiedniego planowania i modyfikowania zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych. • Stymulowanie rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego dzieci poprzez różnorodne formy zabaw edukacyjnych. • Rozwijanie umiejętności utrzymywania wspólnego pola zainteresowania i uwagi. • Rozwijanie i poszerzanie wiedzy i rozumienia otaczającego świata.

2. METODY PRACY Z DZIEĆMI (STANDARD 1.1.2)

Ze względu na to, że we wczesnym okresie życia dzieci naturalne jest zróżnicowanie tempa i poziomu rozwoju, a nie jego jednolitość wśród dzieci w tej samej grupie. W instytucji opiekuna dziennego w

codziennej pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej stosowane mogą być różne metody pracy lub wybrane ich elementy. Są one dobierane w taki sposób, aby odpowiadały indywidualnym potrzebom dzieci oraz były dostosowane do ich możliwości rozwojowych.

Metoda	Opis/zagadnienia metodyczne
Metoda zabawy	Podstawowa metoda pracy z małym dzieckiem. Polega na organizowaniu różnorodnych zabaw swobodnych i kierowanych, które wspierają rozwój ruchowy, poznawczy, społeczny i emocjonalny.
Metoda naśladowania (modelowania)	Dzieci uczą się poprzez obserwowanie i naśladowanie dorosłych oraz rówieśników, dlatego opiekun prezentuje właściwe zachowania, sposób komunikacji i wykonywania czynności.
Metody polisensoryczne	Wykorzystujące zabawy rozwijające zmysły dziecka (dotykowe, ruchowe, muzyczne, manipulacyjne).
Metoda praktycznego działania	Dzieci uczą się poprzez samodzielne wykonywanie czynności, manipulowanie przedmiotami, eksperymentowanie i odkrywanie.
Metoda obserwacji i indywidualizacji pracy	Opiekun obserwuje dziecko i dostosowuje formy aktywności do jego potrzeb, możliwości oraz tempa rozwoju.
Metody słowne	Odnosi się do rozmów, opowiadania, czytania bajek, objaśniania, instrukcji, uczenie wierszy, piosenek, tekstów, sposobów społecznego porozumiewania.
Elementy bajkoterapii	Czytanie bajek i opowiadań odpowiednich do grupy z pokazywaniem obrazków i ilustracji.
Metoda wzmacniania pozytywnego	Polega na docenianiu wysiłków dziecka, wzmacnianiu pozytywnych zachowań poprzez pochwałę, uśmiech, gest czy uwagę opiekuna.
Elementy muzykoterapii i rytmiki	Świadome wykorzystywanie melodii, dźwięków i rytmu do wszechstronnego rozwoju dzieci, naśladowanie odgłosów zwierząt i ptaków oraz nauka śpiewu.
Elementy metody Dobrego Startu wg Marty Bogdanowicz	Rozwijanie funkcji językowych, funkcji spostrzeżeniowych: wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych (czucie ruchu) i motorycznych oraz współdziałanie między tymi funkcjami czyli integracji percepcyjno-motorycznej.
Elementy metody Montessori	Koncentracja na wspieraniu naturalnego rozwoju dziecka poprzez stworzenie odpowiedniego środowiska edukacyjnego, które sprzyja samodzielności, ciekawości i rozwojowi umiejętności społecznych oraz poznawczych.

Elementy pedagogiki zabawy Klanza	Metoda KLANZY oparta na różnego rodzaju zabawach i grach, m.in. celem integracji grupy rówieśniczej.
-----------------------------------	--

3. HARMONOGRAM OBEJMUJĄCY STAŁE I ZMIENNE ELEMENTY DNIA (STANDARD 1.1.3)

Harmonogram dnia w placówce jest stały i przewidywalny dla wszystkich dzieci. Poczucie bezpieczeństwa dzieci budowane jest poprzez codzienne rutyny i powtarzalne rytuały. Harmonogram dnia uwzględnia aktywności wszystkich dzieci. Stopień trudności proponowanych działań jest modyfikowany i dostosowywany do poziomu rozwoju oraz możliwości poszczególnych dzieci. Proponowane aktywności stanowią interesujące i rozwijające wyzwanie dla każdego dziecka. Harmonogram dnia jest dostępny dla rodziców. Wcześniejsze zapoznanie się z planem dnia sprzyja procesowi adaptacji dziecka, szczególnie gdy rytm dnia dziecka w domu jest zbliżony do rytmu dnia w placówce.

Czynności higieniczne, takie jak zmiana pieluszki, mycie, podmywanie czy odświeżanie dziecka, odbywają się zgodnie z indywidualnymi potrzebami dziecka – w momencie, gdy tego potrzebuje, a nie jako element wspólnego harmonogramu dla całej grupy. Starszym dzieciom korzystającym z nocnika przypomina się o możliwości skorzystania z toalety. Czynności pielęgnacyjne wykonywane są spokojnie, bez pośpiechu, z uważnością na dziecko i z zachowaniem delikatności.

W codziennym harmonogramie dla całej grupy przewidziany jest czas na odpoczynek. Jednocześnie dzieci mają możliwość odpoczynku w ciągu dnia zawsze wtedy, gdy odczuwają taką potrzebę. Dzieciom zapewnia się możliwość wyboru formy odpoczynku.

RAMOWY PLAN DNIA W INSTYTUCJI OPIEKUNA DZIENNEGO

7.00-8.20 Schodzenie się dzieci:

- indywidualne zabawy
- konsultacje z Rodzicami
- słuchanie muzyki

8.20-8.30 Przygotowanie do śniadania:

- czynności higieniczne i pielęgnacyjne
- wdrażanie elementów higieny osobistej

8.30-8.50 Śniadanie

8.50-9.00 Toaleta po śniadaniu, nauka korzystania z nocnika

9.00-10.20 Zabawy edukacyjno-rozwojowe:

- zajęcia plastyczne, muzyczno-rytmiczne, taneczne, sportowe, logopedyczne (w zależności od grupy wiekowej), zabawy kształtujące w kąciakach zabaw (kąciak lalek, kąciak z książeczkami, kąciak muzyczny, itp.)

- zajęcia dodatkowe: dogoterapia, teatrzyk małych form,
- imprezy okolicznościowe np. urodziny dzieci

10.20-10.30 Czynności higieniczne – przygotowanie do drugiego śniadania

10.30 Drugie śniadanie (przy dobrej pogodzie dzieci jedzą na zewnątrz)

10.50-11.20 „Gimnastyka to zabawa, dla dzieci fajna sprawa”

- zabawy ruchowe na świeżym powietrzu lub w sali, w zależności od pogody

11.20-11.30 Przygotowanie do obiadu, czynności higieniczno-pielęgnacyjne, wdrażanie elementów higieny osobistej

11.30-12.00 Obiad

12.00-14.30 Czynności higieniczno-pielęgnacyjne, przygotowanie do drzemki, słuchanie muzyki relaksacyjnej, drzemka

14.30-14.50 Czynności higieniczno-pielęgnacyjne

14.50-15.10 .Przygotowanie do podwieczorku, podwieczorek

15.10-17.00 Zabawy swobodne, gry i zabawy dydaktyczne, układanki, kolorowanki, zabawy konstrukcyjne, wdrażanie do zgodnej zabawy oraz rozchodzenie się dzieci

4. PLANOWANE AKTYWNOŚCI (STANDARD 1.1.4)

Aktywności dzieci w instytucji opiekuna dziennego w dużej mierze opierają się na sytuacjach i doświadczeniach powtarzających się w codziennym funkcjonowaniu placówki. Doświadczenia codzienne obejmują czynności powtarzalne, stanowiące element rytmu dnia dziecka. Dzięki nim dziecko buduje poczucie bezpieczeństwa, rozwija kompetencje społeczne i emocjonalne oraz kształtuje postawy sprzyjające aktywnemu uczestnictwu w życiu grupy. Codzienne czynności mają istotny wpływ na rozwój takich postaw, jak gotowość do współpracy, podejmowanie wysiłku, wytrwałość, empatia czy samoświadomość. Sprzyjają również kształtowaniu nawyków związanych ze zdrowiem i sprawnością fizyczną. Stałe elementy dnia w placówce zapewniają dziecku poczucie bezpieczeństwa wynikające z przewidywalnego i uporządkowanego rytmu dnia. Charakter codziennych doświadczeń dzieci współtworzy kulturę placówki oraz buduje jej atmosferę wychowawczą.

Podczas planowania aktywności dzieci stwarzane są warunki do uczestnictwa w zabawach edukacyjnych obejmujących wszystkie obszary rozwoju, ponieważ:

- **zabawa jest podstawową formą aktywności dziecka** we wczesnej edukacji i opiece; zadaniem opiekunów jest zapewnienie dzieciom możliwości uczestniczenia w różnorodnych zabawach i aktywnościach;
- **zabawa sprzyja rozwojowi, uczeniu się i dobremu samopoczuciu dzieci;**
- **dla dziecka zabawa jest naturalnym sposobem poznawania świata i wyrażania siebie**, a nie jedynie środkiem do osiągnięcia określonych celów;

- **podczas zabawy dzieci są aktywnymi uczestnikami procesu poznawczego** – badają otaczający świat, nawiązują relacje społeczne, nadają znaczenie swoim doświadczeniom, naśladują oraz podejmują własne inicjatywy;
- zabawa umożliwia dzieciom **eksperymentowanie, testowanie pomysłów oraz przetwarzanie własnych doświadczeń**, także tych trudniejszych;
- proponowane zabawy edukacyjne sprzyjają **wszechstronnemu rozwojowi dziecka**, łącząc radość działania, współpracę z innymi oraz rozwijanie indywidualnych umiejętności;
- **interakcje między personelem a dziećmi oraz między samymi dziećmi** wspierają rozwój myślenia, języka i kompetencji społecznych;
- poprzez zabawę dzieci **obserwują, eksperymentują i poznają zasady funkcjonowania w społeczności**;
- wspólna zabawa sprzyja **uczeniu się regulowania emocji, współpracy oraz uwzględniania perspektywy innych osób**;
- zabawa wzmacnia **poczucie przynależności do grupy oraz pozytywną atmosferę emocjonalną** w placówce.

5. SPECYFIKA INSTYTUCJI OPIEKI (STANDARD 1.2.1)

Organ prowadzący: Centrum Rodzinki Sp. z o. o. ul. Porucznika Wąchały 7, 30-608 Kraków.

Nazwa i adres: Instytucja Opiekuna Dziennego Katarzyna Batko oraz Dominika Burnos ul. Porucznika Wąchały 7, 30-608 Kraków.

Dyrektor: Pani Katarzyna Kiszluk-Rakowska, tel. 781336340, e-mail: kkkr@centrumrodzinki.pl

Administracja: Agnieszka Podziorna (Prezes Zarządu, organ prowadzący), tel. 781336341, Barbara Ksepko (Prokurent Spółki), tel. 606824879, e-mail: biuro@centrumrodzinki.pl

Instytucja zlokalizowana jest w dzielnicy Łagiewniki w parterowym budynku. Do placówki można dotrzeć komunikacją miejską (autobus nr 133, przystanek na ul. Fredry) lub tramwajem zatrzymującym się przy ul. Zakopiańskiej na wysokości Sanktuarium Miłosierdzia Bożego. Dla osób zmotoryzowanych jest do dyspozycji parking przy ul. Motarskiego lub kilka miejsc parkingowych przy samym budynku instytucji. Placówka usytuowana jest w bardzo bezpiecznej przestrzeni – dojazd jedynie drogą wewnętrzną. Budynek znajduje się w tuż przy terenach zielonych należących do Sanktuarium, które są ogólnodostępne.

Instytucja opiekuna dziennego Katarzyna Batko oraz Dominika Burnos obejmują opieką łącznie 10 dzieci w wieku 1-3 lat.

Lokal posiada odrębne wejścia - dla Rodziców z Dziećmi oraz drugie dla firmy cateringowej. W lokalu znajduje się przestronna szatnia, dwie sale zabaw dla dzieci, zaplecze sanitarne (dwie toalety, umywalka oraz brodzik z prysznicem) oraz aneks kuchenny. Ponadto, w sąsiadującym budynku przedszkolnym (ul. Motarskiego 4) znajduje się specjalistyczna sala do terapii SI – podopieczni placówki ze szczególnymi potrzebami mają możliwość korzystania z tej przestrzeni oraz z innych gabinetów

terapeutycznych. Placówka posiada własny, bezpieczny plac zabaw, wyposażony w sprzęt posiadający stosowne atesty. Teren jest ogrodzony i bezpieczny, wyposażony z monitoring (szatnia, strefa wejścia oraz parking).

W instytucji opiekuna dziennego stosowane są różne metody pracy wymienione wyżej. W placówce pracują specjaliści: logopedzi, terapeuci SI, psychologowie – dzięki czemu ewentualne deficyty rozwojowe są wcześniej identyfikowane i kierowane do dalszej diagnozy. Wskazani specjaliści prowadzą cotygodniowe zajęcia grupowe, co znacznie podnosi jakość opieki. W placówce realizowane jest wczesne wspomaganie rozwoju (WWR).

6. PRZYNALEŻNOŚĆ DO GRUPY, ZAINTERESOWANIE INNYMI (STANDARD 6.1)

Wspieranie u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby

Wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami

Wskazówki metodyczne sprzyjające rozwojowi kompetencji społecznych u dzieci dotyczą organizacji przestrzeni, zachowań personelu i stylu komunikacji.

Personel aranżuje sale tak, żeby dzieci mogły widzieć, co robią inni, m.in. poprzez:

- podział sali na kilka stref wyposażonych w zróżnicowane zabawki i materiały, w których dzieci mogą podejmować różnorodne działania dostosowane do ich wieku i potrzeb rozwojowych;
- sale zorganizowana jest w sposób umożliwiający jej przekształcanie w zależności na aktualne zainteresowania dzieci

Personel w relacjach z dziećmi stwarza sytuacje, w których mają one możliwość budowania poczucia przynależności do grupy, m.in. poprzez:

- rytuały codziennego przywitania i pożegnania;
- wspólnie realizowany harmonogram dnia, z powtarzającymi się zabawami integrującymi dzieci;
- aranżowanie wspólnych zabaw grupowych;
- włączenie dzieci w dekorowanie sali;
- stwarzanie możliwości naśladowania innych dzieci i zabaw równoległych;
- modelowanie społecznych interakcji podczas zabaw z dziećmi, w których uczestniczy;
- zwracanie uwagi na sygnały zainteresowania dziecka innymi dziećmi i wspieranie nawiązywania relacji między dziećmi;
- wykorzystywanie wiedzy o zainteresowaniach i temperamencie dzieci do angażowania ich we wspólne zabawy.

Relacje społeczne personelu z dzieckiem:

- wzajemność,
- umiejętnością dzielenia wartościami i uczuciami, pozytywnymi relacjami opartymi na budowanym zaufaniu, uważnej relacji z dzieckiem, poznawaniu wychowanka, by go zrozumieć

Placówka tworzy warunki do:

- relacji międzyludzkich opartych na wzajemnej umiejętności dzielenia się wartościami i uczuciami,
- uważnej relacji z dzieckiem, poznawaniu wychowanka, by go zrozumieć.

Personel:

- posiada kompetencje niezbędne w rozwijaniu zdrowych, ciepłych i satysfakcjonujących wzajemnych relacji społecznych,
- cechuje pozytywny i otwarty kontakt z dzieckiem,
- nawiązuje z dzieckiem pozytywne relacje oparte na budowanym zaufaniu, uważnej relacji z dzieckiem,
- dba o naturalny rytm funkcjonowania dziecka, np. nie ponagla, żeby dziecko szybko jadło,
- cechuje poczucie humoru i optymizm, nie zawstydzia dziecka, nie rani poprzez komentarze słowne czy reakcje pozawerbalne,
- nie stosuje kar, wdraża dziecko stopniowo do ponoszenia konsekwencji swoich działań, próbując znaleźć przyczyny trudnych do przyjęcia zachowań dziecka,
- stosuje środki dydaktyczne pogłębiające bliskość takie jak np. zabawy paluszkowe, wyliczanki, rymowanki, piosenki,
- troszczy się, by opiekę nad dzieckiem w przypadku nieobecności stałego opiekuna czasowo przejęła osoba znana dziecku

7. WSPIERANIE AUTONOMII DZIECI (STANDARD 6.2)

Aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez:

- umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących;
- zwiększanie samodzielności dzieci

Wspieranie rozwoju autonomii dzieci personel realizuje za pomocą:

- aranżowania przestrzeni do zabaw samodzielnych;
- wyznaczania dzieciom różnych ról (np. wyznaczanie w najstarszej grupie dyżurnego pomagającego przy zbieraniu kubków);
- zostawiania dziecku czasu na samodzielne wykonanie jakiejś czynności, np. przy ubieraniu się, sprzątaniu, łączeniu puzzli lub aranżacji kącika zabawy;
- stwarzania możliwości dzieciom pomagania innym dzieciom;
- wspierania samodzielnego rozwiązywania konfliktów między sobą;
- udzielania dzieciom wsparcia w rozwiązywaniu konfliktów, jeśli same nie potrafią znaleźć

rozwiązania problemu;

- dawania dzieciom prawa do decydowania, czy chcą się dzielić zabawkami i szanowania ich wyborów;
- dawania dzieciom prawa do decydowania, czy chcą się bawić z innymi dziećmi i szanowania ich wyborów.

Instytucja tworzy warunki do podejmowania przez dziecko różnorodnych aktywności, dzięki którym dziecko może poznawać własne możliwości, może budować własną autonomię.

Personel:

- umożliwia dziecku aktywne uczestnictwo w zaplanowanych i zorganizowanych sytuacjach edukacyjnych, poprzez wchodzenie w interakcje z opiekunem i innymi dziećmi, zgłaszanie własnych pomysłów, podpowiadanie rozwiązań,
- uwzględnia w projektowanych działaniach zdiagnozowane potrzeby i możliwości dziecka,
- w proponowanych zabawach umożliwia dziecku wybór strategii działania,
- zachęca do podejmowania prób samodzielnego działania.

Opiekunki poprzez zabawy i zajęcia wspierają rozwój indywidualności dzieci:

- korzystają z zabaw i przedmiotów, które wzmacniają rozwój tożsamości dziecka, np. zdjęcia dziecka i rodziny, ulubione zabawki, lustra;
- proponują dzieciom zabawy, w czasie których uczą się w czym są podobne, a czym różnią się od innych dzieci w grupie;
- uwzględniają decyzje dziecka w co, z kim, czym i jak długo chce się bawić;
- stwarzają dziecku warunki do odzwierciedlania, przeżywania i powtarzania swoich codziennych przeżyć w zabawie;
- pomagają rozpoznawać i nazywać emocje i uczucia przeżywane przez dziecko w trakcie zabaw.

8. WSPIERANIE WSPÓŁPRACY I KOMUNIKACJI DZIECI (STANDARD 6.3)

Zadania personelu wspierające współpracę i komunikację dzieci w grupie.

Zadania personelu w zakresie rozwijania u dzieci kompetencji społecznych obejmują:

- dawanie dzieciom wskazówek, jak ze sobą współpracować (np.: Najpierw on, potem ty);
- dawanie dzieciom możliwości decydowania, z kim chcą się bawić, samemu pozostając w pobliżu;
- dawanie wskazówek, jak dziecko może się zachować w konkretnej sytuacji, a nie czego ma nie robić (koncentracja na komunikatach korygujących pozytywne);
- wprowadzanie zasad funkcjonowania dzieci w grupie i wyjaśnianie dzieciom ich znaczenia.

Opiekunki poprzez zabawy i zajęcia wspierają rozwój kompetencji społecznych i rozwój emocjonalny dzieci, budują pewność siebie u dzieci, rozwijają umiejętności komunikacji społecznej, wchodzenia w interakcję z innymi osobami, nawiązywania prawidłowych relacji społecznych i nabywania szacunku dla innych osób.

Opiekunki wspierają i organizują zabawy w parach, małych grupach oraz całej grupie:

- zachęcają dzieci do wspólnych zabaw, respektując równocześnie, jeśli dziecko chce się bawić samo;
- wprowadzają stałe zabawy (rytuały), które sprzyjają bezpieczeństwu i integracji w grupie, np. powitanie w kręgu;
- stopniowo uczą dzieci zasad funkcjonowania w grupie, zaczynając od zasad związanych z bezpieczeństwem;
- dbają o to, żeby zasady były dla dzieci zrozumiałe, a ich liczba adekwatna do etapu rozwoju dziecka;
- pomagają dzieciom radzić sobie z konfliktami pojawiającymi się w trakcie zabaw;
- nie stosują kar i nagród w relacjach z dziećmi;
- zapewniają dzieciom dostateczną liczbę zabawek, tak aby sprzyjało to dzieleniu się, a nie budziło konfliktów.

Opiekunki poprzez zabawy i zajęcia wspierają rozwój mowy dzieci i ich komunikację z otoczeniem:

- kładą nacisk na zrozumienie sygnałów i komunikację pozawerbalną z najmłodszymi dziećmi np. pomagają im wyrazić myśli gestami, mimiką i słowami;
- w trakcie zabaw rozmawiają z dziećmi, odpowiadają na ich pytania i wątpliwości, zadają pytania i czekają na odpowiedź;
- znają różnorodne piosenki, rymowanki, wierszyki, zabawy dźwiękonaśladowcze, z których korzystają adekwatnie do sytuacji (pory roku, rytmu dnia, preferencji i nastroju dzieci);
- zachęcają do słuchania, odróżniania, powtarzania różnych dźwięków, rytmu, melodii;
- Opiekunki czytają i opowiadają dzieciom, umożliwiają im dostęp do książek i ilustracji, zapewniając wczesne doświadczenia czytelnicze.

9. ŚWIĘTA I WAŻNE WYDARZENIA (STANDARD 6.4)

Celebrowanie zwyczajów i świąt oraz ważnych dla dzieci dni buduje ich samoświadomość jako ważnej jednostki w społeczności. Celebrowanie dotyczy spraw bliskich najmłodszym dzieciom, takich jak:

- urodziny – świętowanie w grupie dzieci urodzin;
- Dzień Dziecka, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki, Ojca, Dzień Pluszowego Misia
- Wigilia Bożego Narodzenia, Wielkanoc

Celebrowanie świąt o znaczeniu kulturowym czy religijnym - dziecko ma prawo odmówić, zrezygnować ze świętowania lub z fragmentu rytuału (np. przytulenia przez inne dzieci) i ta odmowa jest zaakceptowana.

10. POZNAWANIE I DOŚWIADCZANIE ŚWIATA PRZEZ DZIECI (STANDARD 7.1)

Wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci

- Stwarzanie warunków do swobodnej eksploracji
Personel organizuje przestrzeń w sposób bezpieczny i dostępny, umożliwiający dzieciom samodzielne poznawanie otoczenia poprzez dotyk, ruch, obserwację i manipulowanie przedmiotami.
- Wykorzystywanie codziennych sytuacji edukacyjnych
W procesie opiekuńczo-wychowawczym personel wykorzystuje naturalne sytuacje dnia codziennego (posiłki, spacer, ubieranie się, porządkowanie sali) jako okazję do rozmów, obserwacji i uczenia się przez działanie.
- Zachęcanie do aktywności sensorycznej
Opiekunowie proponują dzieciom różnorodne doświadczenia angażujące zmysły: wzrok, słuch, dotyk, węch i smak, poprzez zabawy sensoryczne, materiały naturalne, eksperymentowanie i kontakt z przyrodą.
- Rozwijanie ciekawości poznawczej
Personel wspiera naturalną ciekawość dzieci, odpowiada na pytania, nazywa obserwowane zjawiska, zachęca do zadawania pytań i formułowania prostych wniosków dostosowanych do wieku dziecka.
- Obserwacja przyrody i otoczenia
Organizowane są regularne spacer i pobyty na świeżym powietrzu, podczas których dzieci mają możliwość obserwowania zmian zachodzących w przyrodzie, pogody, roślin, zwierząt oraz elementów środowiska społecznego.
- Umożliwianie doświadczeń poprzez działanie
Dzieci uczą się poprzez bezpośrednie działanie: przesypywanie, przelewanie, budowanie, sortowanie, układanie, co sprzyja rozwijaniu myślenia przyczynowo-skutkowego i koordynacji ruchowej.
- Wprowadzanie pojęć w sposób naturalny i zrozumiały
Personel używa prostego, jasnego języka, nazywa przedmioty, zjawiska i czynności, stopniowo wzbogacając słownictwo dzieci oraz wspierając rozwój mowy.
- Indywidualizacja oddziaływań
Opiekunowie dostosowują metody pracy do wieku, możliwości rozwojowych, tempa pracy i zainteresowań poszczególnych dzieci, uwzględniając ich potrzeby i predyspozycje.
- Wspieranie samodzielności i inicjatywy dziecka
Personel zachęca dzieci do podejmowania prób samodzielnego działania, wyboru aktywności oraz eksperymentowania, zapewniając jednocześnie poczucie bezpieczeństwa i wsparcia.
- Modelowanie postaw i zachowań
Opiekunowie poprzez własne zachowanie pokazują dzieciom sposób obserwowania świata, zadawania pytań, okazywania zainteresowania i szacunku wobec przyrody, ludzi oraz przedmiotów.
- Tworzenie atmosfery sprzyjającej uczeniu się
Personel dba o spokojną, życzliwą i bezpieczną atmosferę, sprzyjającą koncentracji, podejmowaniu aktywności i pozytywnemu nastawieniu do odkrywania świata.
- Współpraca z rodzicami
Opiekunowie informują rodziców o podejmowanych działaniach edukacyjnych oraz zachęcają

do kontynuowania obserwacji i doświadczeń poznawczych w środowisku domowym.

11. NAJWAŻNIEJSZE AKTYWNOŚCI W INSTYTUCJI (STANDARD 7.2)

Aktywności

1. myślenie przyczynowo skutkowe;
2. umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata;
3. używanie określeń dla cech przedmiotów;
4. używanie określeń przestrzennych.

Ad. 1/ Aktywności dzieci sprzyjające rozwojowi myślenia przyczynowo - skutkowego:

- wprawianie w ruch przedmiotów;
- manipulacje światłem;
- czynności odwracalne (wyjmowanie i wkładanie, pakowanie, przenoszenie);
- czynności nieodwracalne (darcie, zginięcie, zabawy lodem);
- budowanie i burzenie;
- rozciąganie.

Ad. 2/ Działania personelu kształtujące u dzieci umiejętności obserwacji i doświadczania otaczającego świata, takich jak:

- dawanie dzieciom możliwości wyboru między różnymi produktami do jedzenia podczas posiłku;
- umożliwianie zabawy przedmiotami wydającymi różne dźwięki;
- umożliwianie zabawy w odkrywanie i znajdowanie;
- umożliwianie eksplorowania natury i terenu na zewnątrz budynku.

Ad. 3/ Używanie przez personel określeń dla cech przedmiotów, jak np.:

- komentowanie i opisywanie znalezionych w koszu „skarbów”,
- opisywanie doświadczeń dzieci, tego co widzą, słyszą i czym się bawią,
- określanie i porównywanie przedmiotów w otoczeniu: duży–mały, większy–mniejszy.

Ad. 4/ Używanie określeń przestrzennych, poprzez np.:

- poszukiwanie ukrytych przedmiotów;
- ruchowe na torze przeszkód;
- układanie puzzli, klocków.

Badania i wielozmysłowe doświadczania

Dzieci w placówce mają dostęp do różnorodnych materiałów i przedmiotów stymulujących: zmysł dotyku, wzroku, węchu, słuchu, stymulujących zmysł równowagi, do przedmiotów służących badaniu i eksperymentowaniu:

- materiały o różnych fakturach, dostęp do wody, piasku;

- pojemniki z fasolą, ryżem, kaszą, woreczki wypełnione różnymi materiałami naturalnymi tj. kamienie, muszki, kawałki drewna, pnie drewniane, szyszki, korki;
- materiały i przedmioty stymulujące zmysł wzroku, np.: różne kolory materiałów, lustra, mobile, butelki z różną zawartością, latarki, szybki kolorowe;
- materiały i przedmioty stymulujące zmysł węchu, np.: rośliny, zioła, kwiaty, delikatne olejki zapachowe;
- materiały i przedmioty stymulujące zmysł słuchu, takich jak: przedmioty wydające dźwięki, proste instrumenty muzyczne: dzwonki, bębni, grzechotki, zbiór muzyki klasycznej, kołysanki;
- przedmioty stymulujące zmysł równowagi: np. niskie równoważnie i podesty.

Opiekunowie umożliwiają dzieciom korzystanie z różnorodnych przedmiotów służących badaniu i eksperymentowaniu typu: lejki, łyżki, miski, łopatk, chochelki, sitka, lupy.

Opiekunowie zapewniają dzieciom możliwość doświadczania i swobodnego manipulowania przedmiotami, które zachęcają do np. dotykania, potrząsania, stukania, dopasowywania, wkładania-wyciągania, układania, przekładania, podnoszenia, odkręcania, chwytania, nawlekania, otwierania i zamykania.

Opiekunowie wykorzystują łazienkę do organizacji różnorodnych zabaw z wodą np. przelewanie, barwienie wody, zabawy.

12. ROZWÓJ GOTOWOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI POROZUMIEWANIA SIĘ (STANDARD 8.1)

Wskazówki metodyczne dla personelu wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem:

1. mówienia do dzieci;
2. aktywnego słuchania dzieci;
3. wzbogacania słownictwa dzieci

Personel wspiera u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się poprzez:

- dostosowywanie złożoności własnych wypowiedzi do poziomu komunikacji dziecka i nie infantylizowanie swojej komunikacji z dziećmi;
- obserwowanie i odpowiadanie na werbalne i niewerbalne komunikaty płynące od dzieci;
- używanie pytań zarówno otwartych, jak i zamkniętych, na które dzieci mogą dać krótką odpowiedź;
- używanie pytań rozszerzających lub inicjujących rozmowę w sposób budzący zainteresowanie albo działanie dziecka;
- czekanie na odpowiedź dziecka (werbalną lub niewerbalną), zanim przejdzie się do następnych pytań lub komentarzy;
- stosowanie różnorodnych form wypowiedzi (pytania, zdania twierdzące, wykrzyknikowe itd.);
- stosowanie wyjaśnień, aby pomóc dziecku zrozumieć dane zjawisko (rozszerzanie języka i

słownictwa dzieci, za pomocą określeń opisujących dane zjawisko), sytuację czy przedmiot i łącząc je ze słowami, które dziecko zna;

- wypowiedzianie się pełnymi, choć krótkimi zdaniami;
- rozwijanie rozmowy, utrzymującej dłużej uwagę dzieci przy danym temacie;
- angażowanie dziecka w słowną interakcję opartą zarówno na wspólnie dzielonym doświadczeniu, jak i osobistych doświadczeniach dziecka;
- wyraźne artykułowanie, modelowanie głosu, żeby wzmocnić zaangażowanie dzieci w rozmowę;
- używanie różnych słów z różnych kategorii (przedmioty, działania, uczucia, funkcje);
- częste stwarzanie dzieciom okazji do wspólnego czytania książek, oglądania ilustracji;
- podczas czytania zachęcanie dzieci do aktywności takich, jak: przewracanie kartek, zadawanie pytań, odpowiadanie na pytania, podążanie za rymami, powtarzanie znanych fragmentów;
- pokazywanie i opisywanie ilustracji w książkach, zachęcanie do rozmowy na temat treści i ilustracji;
- stwarzanie dzieciom okazji do samodzielnego oglądania książek;
- opowiadanie dzieciom różnych historii i bajek;
- objaśnianie znaczenia nowych słów przy wykorzystaniu gestów i mimiki;
- stosowanie uproszczeń (ale nie języka „dziecinnego”) w kontaktach z dziećmi jeszcze nie mówiącymi lub zaczynającymi mówić, używanie krótkich zdań.

13. AKTYWNOŚCI ZWIĄZANE Z POROZUMIEWANIEM SIĘ (STANDARD 8.2)

Aktywności:

1. rozmowy z dziećmi;
2. komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem;
3. aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek

Personel wspiera rozwój językowy i umiejętności komunikacyjne dzieci poprzez:

- prowadzenie częstych rozmów z dziećmi;
- rozmawianie z pacynkami;
- towarzyszenie dzieciom, kiedy coś ustalają między sobą;
- prowadzenie dialogu z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwagi;
- wspieranie komunikowania się dzieci ze sobą oraz personelem (zabawy w telefon, w przyjęcie, w dom);
- towarzyszenie dzieciom w zabawach i częste komentowanie tego co one robią;
- dopytywanie dzieci o ich potrzeby w czasie codziennych czynności, takich jak toaleta czy jedzenie;
- zachęcanie dzieci do aktywnego udziału we wspólnym czytaniu książek, słuchaniu tekstów, utworów;
- kultywowanie rytuałów w ciągu dnia (czytanie: ulubionej książki, ulubionej rymowanki, zabaw muzyczno-ruchowych, opowiadanie książek z obrazkami, opowiadanie i inscenizowanie bajek, śpiewanie).

14. WSPIERANIE ROZWOJU FIZYCZNEGO DZIECI (STANDARD 9.1)

Wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci.

1. rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki;
2. rozwój percepcji zmysłowej dzieci;
3. rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki

Personel:

- organizuje sale zabaw oraz przestrzeń na zewnątrz w taki sposób, żeby dzieci miały okazję do ćwiczenia umiejętności ruchowych;
- umożliwia dzieciom codzienny kontakt z materiałami dotyczącymi zmysłów; czucia, smaku, zapachu, wzroku, słuchu, propriocepcji i równowagi;
- zapewnia dostęp do wody, piasku, ciastoliny, naturalnych materiałów o różnorodnej fakturze i zapachu, materiałów dźwiękowych;
- dba o to, aby natężenie dźwięków lub bodźców wzrokowych nie przytłaczało dzieci;
- zapewnia w ciągu całego dnia różnorodne formy aktywności sensorycznych stosownie do potrzeb dzieci;
- wspiera niemowlaki w nauce kontrolowania ruchu ciała i nauce stania, czworakowania i chodzenia;
- stwarza niemowlakom możliwość samodzielnego badania różnorodnych obiektów, także własnych rąk i nóg oraz twarzy;
- stwarza niemowlakom możliwości eksplorowania przestrzeni, przez przenoszenie ich w różne miejsca, w których mają nowe wyzwania w dążeniu do interesujących je przedmiotów;
- bawi się z dziećmi w zabawy ruchowe, podąża za tym co robią dzieci (np. turlanie)
- zachowuje czujność co do bezpieczeństwa dzieci, ale bez powstrzymywania ich przed podejmowaniem nowych zadań ruchowych;
- stwarza dzieciom warunki do podejmowania nowych wyzwań związanych z przemieszczaniem się i uczeniem nowych umiejętności motorycznych w granicach akceptowalnego ryzyka;
- umożliwia dzieciom wielokrotne powtarzanie i ćwiczenia konkretnych umiejętności ruchowych tak długo, jak długo są tym zainteresowane;
- dostarcza dzieciom okazję do ćwiczenia siły i sprawności ruchowej;
- stwarza dzieciom możliwości ćwiczenia sprawności rąk, dłoni i palców, w szczególności przez zostawienie im czasu na zabawę i manipulację;
- umożliwia dzieciom ćwiczenia koordynacji wzrokowo-ruchowej, np. podczas jedzenia, ubierania się i codziennych czynności.

15. ROZWÓJ SPRAWNOŚCI FIZYCZNEJ DZIECI ORAZ ANGAŻOWANIE ZMYŚLÓW (STANDARD 9.2)

Aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów:

1. Zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku:

- ścieżki sensoryczne – chodzenie na bosaka po trawie, piasku;
- zabawy wodą, błotem, piaskiem;
- malowanie rękami;
- słuchanie i wydawanie dźwięków;
- próbowanie ziół, wąchanie kwiatów, roślin;
- testowanie smaków;
- zabawy koszykiem skarbów.

2. Zabawy wspierające rozwój motoryki małej:

- zabawa klockami;
- wkładanie i wyjmowanie elementów z pojemników;
- papier: chwytanie, darcie, składanie,
- malowanie farbami;
- ciastolina, plastelina, ciasto: lepienie, wałkowanie;
- przyczepianie i odczepianie;
- włączanie przycisków.

3. Ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi:

- wspinięcie się na kanapę z wykorzystaniem poduszek, krzesłek, mocnych pudeł;
- chodzenie po śladzie;
- samodzielne jedzenie;
- malowanie;
- mycie rąk;
- sprzątanie zabawek do pudeł;
- zabawy piłką – rzucanie, łapanie, turlanie.

4. Zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała:

- turlanie;
- huśtanie się;
- przeciskanie się przez tunel;
- otulanie kocem;
- masowanie.

5. Aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu:

- zabawy w torze przeszkód;
- swobodne zabawy na zewnątrz na nierównej powierzchni;
- bieganie, wspinanie się,
- skakanie;
- przechodzenie przez przeszkody.

**16. DZIAŁANIA TWÓRCZE ORAZ DOSTĘP DO WYTWORÓW KULTURY
(STANDARD 10.1)**

Wskazówki metodyczne sprzyjające rozwojowi twórczej ekspresji dzieci i stwarzające dzieciom możliwości kontaktu z wytworami kultury i sztuki:

- wspieranie dzieci przez informacje zwrotne w czasie aktywności twórczych bez poprawiania ich i oceniania;
- zapewnienie dzieciom czasu na szukanie kreatywnych rozwiązań w ciągu całego dnia;
- stwarzanie dzieciom możliwości do kreatywnych działań konstrukcyjnych (klocki, pudła, pojemniki);
- stwarzanie dzieciom okazji do tańczenia i śpiewania;
- zapewnienie w ciągu całego dnia dostępu do różnorodnych materiałów plastycznych, takich jak: kartki, kredki, mazaki, plastelina, ciastolina, nożyczki (dla najstarszych dzieci), klej;
- zapewnienie miejsca, gdzie dzieci mogą swobodnie tworzyć;
- umożliwienie dzieciom rysowania i malowania na pionowych płaszczyznach (co najmniej wielkości A3) na wysokości ich wzroku;
- zapewnienie, żeby wśród materiałów do zajęć plastycznych dostępnych dla dzieci nie dominowały gotowe szablony (plansze, kolorowanki, karty do wypełniania);
- w organizowanych zajęciach plastycznych unikanie sytuacji, kiedy cała grupa dzieci robi to samo;
- koncentracja na procesie tworzenia, a nie na wyniku;
- dostarczanie dzieciom możliwości obcowania ze sztuką (rzeźbą malarstwem, rysunkami) o wysokiej jakości artystycznej;
- zapewnienie, żeby muzyka jakiej słuchają dzieci była wysokiej jakości (zarówno chodzi o jakość odtwarzania jak i repertuar);
- zapewnienie dzieciom dostępu do książek z szatą graficzną wysokiej jakości oraz do albumów ze zdjęciami;
- umożliwienie dzieciom aktywności twórczej na zewnątrz budynku – w naturze.

**17. EKSPRESJA TWÓRCZA I POZNAWANIE WYTWORÓW KULTURY
(STANDARD 10.2)**

Działania personelu zachęcające dzieci do:

1. Wspieranie wyrażania przez dzieci twórczej ekspresji:

- zabawa w orkiestrę – granie na różnych instrumentach wydających dźwięki;
- malowanie wodnymi farbami, w tym też rękami na dużych płaszczyznach;

- zabawy z ciastem i innymi miękkimi materiałami;
- zachęcanie dzieci do śpiewania i tańczenia;
- umożliwianie tworzenia konstrukcji z małych i dużych elementów;
- współtworzenie z dziećmi własnych instrumentów dźwiękowych (rurki z przesypującymi się elementami, szeleszczące papierki);
- wspólne śpiewanie piosenek i tańczenie;
- powtarzanie wierszyków.

2. Umożliwianie dzieciom wyrażania twórczej ekspresji przez zachęcanie ich do wykorzystywania różnorodnych materiałów, takich jak: woda, piasek, błoto, trawa, liście, kamienie, zioła, warzywa, owoce.

3. Zapoznavanie dzieci z różnymi wytworami kultury, poprzez:

- teatrzyki w wykonaniu opiekunek lub zaproszonych artystów;
- słuchanie muzyki na żywo (np. gry na instrumencie);
- słuchanie muzyki klasycznej;
- ekspozycję reprodukcji malarstwa lub rzeźby;
- kontakt z książkami o wysokich walorach artystycznych (graficznie i językowo).